

УДК 346.9

DOI 10.36919/3041-1149(Print).9.2025.35-42

О. О. Чупрін,
аспірант кафедри права,
ПВНЗ «Європейський університет»
email: ochuprin@e-u.edu.ua
ORCID 0009-0008-8985-6409

БІЗНЕСОВІ ГРАНТИ ЯК ЗАХІД ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Стаття присвячена питанню грантової підтримки бізнесу як інструменту державної підтримки суб'єктів господарювання в умовах воєнного стану. З'ясовано, що повномасштабна російська агресія призвела не лише до втрат територій і людських ресурсів, але й суттєво ускладнила економічне та соціальне становище країни. Особливо важко це відчувається через постійний терор, руйнування логістичних ланцюгів і масову міграцію населення. У таких обставинах мікро-, малий і середній бізнес стикається з численними серйозними викликами, що впливають на його стійкість, прибутковість і здатність працювати в нових умовах. Тривалість війни посилює наявні загрози, додаючи нові виклики, через що функціонування бізнесу стає ще більш складним. Компаніям доводиться адаптуватися до змін і шукати альтернативні ресурси для виживання й подальшого розвитку. Однак розвиток бізнесу навіть у ці непрості часи залишається надзвичайно важливим. Він забезпечує робочі місця, стабільні доходи для населення, сприяє формуванню конкурентного середовища, збалансованій економічній структурі та стабільному наповненню державного бюджету. У зв'язку з цим дедалі більшого значення набуває питання підтримки й стимулювання бізнесу, особливо з боку держави. Адже саме держава є найоперативнішим джерелом інвестицій для відновлення. З 2022 року основним інструментом державного інвестування в економіку України стала грантова політика. Діяльність уряду України, спрямована на процеси відновлення в умовах війни, є одним із ключових стратегічних напрямів загального розвитку держави. Запроваджені механізми орієнтовані на стимулювання підприємницької активності, адаптацію до сучасних потреб через удосконалення фінансових інструментів, зокрема кредитних і грантових програм. Гранти є дієвим засобом фінансової підтримки як для бізнесу, так і для неприбуткових організацій. Вони дають змогу забезпечити відповідні ресурси для надання послуг і реалізації проєктів, орієнтованих на цільову аудиторію. Цей інструмент потрібно розглядати не лише як безкоштовну фінансову допомогу, а як підтримку на умовах, що сприяють розвитку визначених сфер або напрямів діяльності. Серед таких умов можуть бути створення нових робочих місць, впровадження екологічних стандартів, інноваційних технологій тощо.

Ключові слова: захід державної підтримки, грантова підтримка бізнесу, господарська діяльність, суб'єкт господарювання, воєнний стан.

Постановка проблеми та її актуальність. Повномасштабна агресія росії спричинила не лише втрати територій і людських ресурсів, а й значно погіршила економічне й соціальне становище країни. Такі наслідки посилюються через постійний терор, порушення або навіть руйнування логістичних ланок, а також масову міграцію населення. Мікро-, малий та середній бізнес в умовах війни стикається з рядом серйозних складнощів, які можуть впливати на його стійкість, прибутковість і здатність функціонувати. Продовження війни, беззаперечно, супроводжується появою нових викликів, загроз і втрат, що створює надзвичайно складні умови для функціонування бізнесу, і компанії повинні бути готові адаптуватися до нових реалій і шукати альтернативні ресурси для збереження та розвитку свого бізнесу. Водночас у цей непростий час розвиток бізнесу залишається ключовим чинником, здатним забезпечити

робочі місця, стабільні джерела доходів для громадян, створення конкурентного середовища, збалансовану економічну структуру та фінансування державних бюджетів. Зважаючи на вказане, неабияк актуалізується питання підтримки та стимулювання, насамперед з боку держави. Адже найшвидшим джерелом інвестицій для відновлення, безумовно, є сама держава. Основним інструментом інвестування в економіку України державою з 2022 року є грантова політика.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання державної підтримки бізнесу досліджували в своїх працях М. В. Верескун, Ю. В. Звір, М. Я. Кобеля-Звір, Т. В. Курман та ін. Однак переважна кількість праць щодо грантової підтримки бізнесу як інструменту державної підтримки суб'єктів господарювання в умовах воєнного стану дотепер опублікована представниками економічної науки. З погляду юридичної науки вказане питання все ще залишається малодослідженим.

Метою статті є дослідження питання грантової підтримки бізнесу в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансове забезпечення розвитку підприємництва зазвичай здійснюється через самофінансування та зовнішнє фінансування. Зовнішнє фінансування сьогодні передбачає широкий спектр кредитів, дотацій, інвестицій, благодійних внесків для підтримки проєктів у сфері бізнесу, насамперед малого і середнього підприємництва [6, с. 28]. Водночас діяльність уряду України, яка зосереджена на процесах відновлення в період війни, є однією із стратегічних напрямів розвитку держави загалом. Механізм, що впроваджується державою, спрямований на сприяння розвитку підприємництва, на постійну адаптацію до сучасних потреб інструментів фінансування підприємств як кредитних та грантових програм [8, с. 78].

Варто зазначити, що термін «гранти» в перекладі з англійської мови означає дар, пожертвування. У сучасній науковій літературі використовується таке визначення: «гранти – це ресурси, які надаються у формі майна, робіт і послуг; коштів у національній чи іноземній валюті з повним або частковим фінансуванням приватними, корпоративними, суспільними, урядовими та міжнародними грантодавцями на безвідкличний і безоплатній основі представникам органів влади й місцевого самоврядування, мікро-, малого та середнього бізнесу, громадського сектору та приватним особам на реалізацію цільових проєктів та заходів організаційного розвитку» [4].

Варто вказати також, що, порівняно з іншими економічними інструментами (наприклад, банківськими кредитами, інвестиціями, спонсорською підтримкою чи краудфандингом), гранти мають ряд важливих особливостей, серед яких потрібно виділити: безповоротність (кошти не повертають, якщо проєкт успішно реалізовано); контроль витрат (донор може контролювати, як використовуються грантові кошти, але зазвичай не втручається у внутрішні процеси організації-реципієнта); систематичність (гранти часто надають на постійній основі, що дає змогу організаціям розширювати свої фінансові можливості та реалізовувати довгострокові ініціативи) [2].

Гранти – це ефективний інструмент для бізнесу й неприбуткових організацій отримати відповідне фінансування, щоб продовжувати пропонувати послуги та ресурси цільовій аудиторії. Його варто розглядати не лише як безкоштовну фінансову допомогу, а як безповоротну підтримку, яка надається на визначених умовах. Ці умови можуть охоплювати створення нових робочих місць, дотримання екологічних стандартів, впровадження інноваційних технологій та інші вимоги, які сприяють розвитку конкретних проєктів або сфер діяльності. Цілі надання грантів донорами, відповідно до їхнього стратегічного напрямку, можуть бути різноманітними. Відтак вони охоплюють сприяння розвитку інновацій, підтримку малих і середніх підприємств, сприяння сталому розвитку або посилення глобальної конкурентоспроможності. Такий підхід дає змогу грантам ефективно спрямовувати ресурси на досягнення конкретних економічних, соціальних чи екологічних цілей, які використовують їх довгострокову стратегію [2].

Так, одним із ключових інструментів у цьому напрямі є грантова програма «єРобота», започаткована урядом України 2022 року з метою стимулювання економічної активності, створення робочих місць і підтримки бізнесу в період кризи. Програма «єРобота» містить кілька грантових напрямів, спрямованих на підтримку різних сфер підприємництва: «Новий рівень», «Свій сад», «Своя теплиця», Гранти для ветеранів та членів їхніх сімей. Як продемонструвало дослідження, у межах урядової програми підтримки підприємництва «єРобота» ключовим інструментом стимулювання економічної активності стало надання мікрогрантів за напрямом «Власна справа». Цей фінансовий інструмент спрямований на підтримку громадян, які мають

намір започаткувати або розвинути власну справу, зокрема у сфері малого бізнесу, та водночас сприяти створенню нових робочих місць у регіонах. Обсяг фінансування за однією заявкою, відповідно до оновлених умов 2025 року, становить до 250 тис. грн для більшості регіонів України. Водночас у прифронтових областях (зокрема, Харківській, Донецькій, Дніпропетровській, Запорізькій, Миколаївській, Херсонській, Чернігівській та Сумській) максимальна сума гранту була підвищена до 500 тис. грн, що відображає прагнення держави підтримати економічне відновлення на територіях, які зазнали найбільших втрат унаслідок бойових дій. Мікрогранти надаються виключно фізичним особам – громадянам України, які планують зареєструвати підприємницьку діяльність у формі ФОП або створити юридичну особу, а також уже зареєстрованим суб'єктам господарювання, якщо всі їхні засновники є громадянами України. Важливими умовами участі є відсутність заборгованостей перед бюджетом, непричетність до корупційних або фінансових злочинів, а також ведення діяльності лише на території, підконтрольній українському уряду.

Однією з основних вимог до отримувача гранту є створення робочих місць:

- для грантів у розмірі 150 тис. грн – створення одного робочого місця;
- для грантів у розмірі 250 тис. грн – двох робочих місць;
- для прифронтових регіонів: 300 тис. грн – за одне місце, 500 тис. грн – за два місця.

Крім того, окрему категорію становлять молодіжні гранти: громадяни віком до 25 років мають право на отримання до 150 тис. грн без обов'язкової вимоги щодо створення робочих місць, що відповідає логіці стимулювання молодіжного підприємництва. Процедура подання заявки передбачає реєстрацію на порталі «Дія», заповнення електронної форми, подання бізнес-плану, його оцінювання та проведення співбесіди з представниками Державної служби зайнятості. У разі позитивного рішення кошти перераховуються на спеціальний рахунок в уповноваженому банку для цільового використання. Згідно з вимогами програми грантові кошти можуть бути використані на придбання обладнання, сировини, матеріалів, часткову оплату оренди приміщення (до 25 % від суми гранту), а також на маркетингові послуги (до 10 %). Використання коштів на придбання нерухомості, виплату заробітної плати, сплату податків, а також на проведення капітального ремонту – заборонене. Варто зазначити, що на початковому етапі реалізації програми «єРобота» доступ до мікрогрантів за напрямом «Власна справа» був обмежений для мешканців прифронтових і тимчасово окупованих територій через безпекові ризики та складнощі з реалізацією бізнес-проектів у цих регіонах. Однак з огляду на потребу в підтримці економічної активності в найбільш постраждалих областях уряд поступово розширював географію програми [7, с. 38–39].

Цікавим інструментом підтримки бізнесу є грантова програма для переробних підприємств «Новий рівень», що передбачає отримання до восьми мільйонів гривень на розвиток власного бізнесу, яку можуть отримати підприємці за дотримання обов'язкової умови програми – створення отримувачем гранту до двадцяти п'яти робочих місць. Такі програми державної підтримки спрямовані на відкриття чи розвиток власного бізнесу, створення й розвиток переробних підприємств тощо. Подати відповідну заявку на отримання гранту можуть як діючі підприємці, так і суб'єкти, що не мають досвіду ведення бізнесу. Прийом заявок на всі напрями програми «єРобота» триває та здійснюється через портал Дія.

Позитивним явищем є підтримка з боку держави, яка полягає в тому, що з початку 2023 року було виплачено 126 млн гривень компенсації підприємцям, які взяли на роботу внутрішньо переміщених осіб. Загалом були працевлаштовані 10 300 українців, які змушені були переїхати в безпечніші регіони країни, відповідно, майже 6 тис. підприємців отримали від уряду грошову компенсацію. У такий спосіб держава стимулює підприємців допомагати переселенцям адаптуватися на новому місці, забезпечуючи їх роботою, що дає змогу останнім подбати про себе та свою родину. Зазначену програму стимулювання підприємців брати на роботу внутрішніх переселенців було запроваджено ще у квітні 2022 року. Відповідно, до кінця першого року дії програми нею скористалися понад 10 тис. підприємців. У результаті реалізації цієї програми суб'єкти господарювання, які працевлаштували майже 18 тис. внутрішньо переміщених осіб, отримали від держави компенсацію на загальну суму 200 млн гривень [8, с. 77].

Варто зазначити також програму «Варто» від Українського ветеранського фонду, яка сприяє розвитку бізнесу через видачі грантів майже на суму понад 1,8 млрд гривень. На сьогодні вже є ряд практичних вдалих кейсів від Українського ветеранського фонду. Міністерство у справах ветеранів України системно займається питанням переходу військовослужбовців, які повернулися з фронту із фізичними ушкодженнями, з військової кар'єри на професійну цивільну з фокусом на функції, що інтегрують їх у кадрову структуру Міністерства оборони України, військові відомчі структури державних органів сектору безпеки. Цей перехід охоплює повний супровід від, власне, набору на держслужбу до повної інтеграції в роботу в структурі з набуттям усіх відповідних компетенцій для виконання службових обов'язків на цивільній посаді. Водночас рядом інституцій реалізуються проекти за підтримки уряду в частині відновлення ментального здоров'я у військових і покращення їхньої психологічної стійкості під час повернення до буденного цивільного життя [3, с. 397].

Окремої уваги заслуговує проєкт «Комплексне, конкурентоспроможне та економічно раціональне створення ланцюжків доданої вартості у сільському, рибному та лісовому господарствах», у межах якого Продовольчою та сільськогосподарською організацією ООН (ФАО) запроваджено програму «Грантова підтримка для мікро- та малих виробників аграрної продукції» [1]. Програму спрямовано на надання інвестиційної грантової допомоги мікро- й малим сільськогосподарським виробникам, кооперативам і асоціаціям виробників географічних зазначень зі Львівської, Івано-Франківської, Закарпатської та частини Чернівецької областей. Донором цієї грантової програми виступив Європейський Союз, бюджет становить 14,3 млн євро. Пріоритетами цієї програми грантової підтримки є:

- 1) гендерна рівність і справедливість (підтримка господарств, очолюваних жінками);
- 2) сприяння участі молоді (до 35 років) та інших вразливих верств у сільському господарстві;
- 3) сприяння впровадженню кліматично орієнтованих методів сільського господарства;
- 4) сприяння розвитку географічних зазначень або виробництва органічної продукції.

Серед інших вимог: термін дії до 31 січня 2025 року; розмір грантів: для особистих селянських господарств, фізичних осіб – 10 тис. дол., для малих і мікро- виробників аграрної продукції різних організаційно-правових форм, кооперативів та асоціацій виробників продукції з ГЗ – 25 тис. дол.; прийом заявок відбувається через ДАР; передбачено відповідність заявника загальним вимогам і секторальним критеріям. Так, зокрема, для діяльності у сфері аквакультури секторальними вимогами є такі:

- а) аквакультура є основним або одним із основних видів економічної діяльності підприємства;
- б) до 20 га ставкового виробництва;
- в) аграрний підприємець має чинний договір оренди ставка ще мінімум на 3 роки або є власником землі, на якій розташований об'єкт;
- г) мінімальний досвід діяльності – 3 роки.

Водночас програмою передбачено не лише перелік регіонів і дозволених організаційно-правових форм аграрних виробників, але й можливі для такої підтримки галузі: овочівництво, ягідництво, аквакультура, виробництво гуцульської коров'ячої бринзи, виробництво гуцульської овечої бринзи, виробництво меду, виноробство. До загальних вимог належать не лише традиційні (не перебувати в процесі ліквідації чи банкрутства, внести власний внесок до проєкту – не менше ніж 10 % від суми гранту тощо), але й етично-добросовісні вимоги, зокрема дотримання високих етичних стандартів ведення бізнесу, охоплюючи прозорість у ділових операціях, відсутність будь-яких фактичних або передбачуваних конфліктів інтересів та ін. Містить ця Програма й поняття «невідповідні заявники» та критерії вилучення їхньої участі в отриманні гранту: заявник або його близькі родичі працюють в органах державної влади або місцевого самоврядування на будь-якому рівні (обласному, районному тощо), або є працівниками ФАО, або входять до Консолідованого списку санкцій Ради Безпеки ООН, або надали помилкову, неправдиву, оманливу або іншу невідповідну інформацію в своїй заяві тощо [9, с. 222].

У контексті досліджуваного питання варто також згадати про нову редакцію Порядку реалізації програми «Гранти для переробних підприємств», затверджену Кабінетом Міністрів України на засіданні 7 липня 2025 року [4]. У межах цієї програми запроваджено новий напрям –

гранти на відновлення виробничих потужностей для переробних підприємств, які постраждали від збройної агресії росії. Тепер вони можуть отримати до 16 млн грн на закупівлю, доставку та монтаж обладнання.

Також у Порядок внесено додаткові пункти, які розширюють дію програми: можливість взяти грант повторно, окремі умови для підприємств, які купуватимуть обладнання саме українського виробництва, та інші. Грантова програма продовжує діяти як один із ключових інструментів політики підтримки виробників «Зроблено в Україні». Гранти на відновлення будуть надаватись мікро-, малим і середнім підприємствам і ФОП, які працюють у переробній промисловості й документально підтвердили руйнування чи пошкодження виробничих площ унаслідок воєнної агресії росії.

Максимальний розмір гранту на відновлення – 16 млн грн (але не більше фактично підтверджених збитків). Отримати грант можна на умовах співфінансування 20/80 вартості проекту. Зокрема, для отримання максимальної суми гранту 16 млн грн власний внесок заявника має становити 4 млн грн.

Грант може отримати кожен постраждалий виробник незалежно від групи пов'язаних осіб. Для подачі заявки обов'язково надати витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань та акт оцінки збитків за методикою Фонду держмайна й Мінекономіки. Заявку можуть подати й ті підприємства, які раніше вже отримували грант на розвиток чи створення переробного підприємства, але загальна сума отриманих грантів за цією програмою не може перевищувати 16 млн грн.

Інші умови є спільними із базовою грантовою програмою для переробних підприємств: отримувачі мають створити не менше ніж 5 нових робочих місць, забезпечити повернення суми гранту як сплачені податки й ЄСВ упродовж трьох років (з яких мінімум 20 % – ЄСВ із нових робочих місць). Витратити кошти можна лише на придбання, доставку й монтаж нового обладнання українського або іноземного виробництва.

Також до програми додано такі оновлення:

- по-перше, підприємства, які вирощують багаторічні культури та зареєстровані в Державному аграрному реєстрі, можуть отримати грант на закупівлю обладнання для післяурожайної обробки агропродукції;

- по-друге, грантові кошти тепер можна скерувати й на придбання нематеріальних активів, зокрема проведення досліджень для запуску нової продукції в серійне виробництво (RnD);

- по-третє, якщо проєкт складається виключно з обладнання українського виробництва, що підтверджується сертифікатом країни походження, для нього діють умови співфінансування 30/70: 30 % – внесок учасника та 70 % – грантові кошти;

- по-четверте, подаватися на грант повторно можуть ті підприємства, які вже отримували грант і виконали всі зобов'язання за попереднім договором (після затвердження Мінекономіки акта про виконання умов попереднього гранту).

Проте варто зауважити, що процес залучення й ефективного використання грантових коштів супроводжується рядом бар'єрів, які обмежують потенціал підприємництва в Україні. Ці перешкоди потребують детального розгляду та подолання для забезпечення ефективної підтримки бізнесу.

Першим із найпоширеніших бар'єрів є складність і бюрократизованість процедури оформлення грантових заявок. Багато підприємств, особливо малого та середнього бізнесу, стикаються з потребою в наданні великого обсягу документації, що вимагає значного часу та ресурсів. Умови воєнного стану додатково ускладнюють цей процес через обмежений доступ до державних установ, електронних систем та інших інфраструктурних елементів, потрібних для оформлення документів. Крім того, відсутність чітких інструкцій і консультативної підтримки з боку грантодавців призводить до того, що багато потенційних заявників відмовляються від участі в конкурсах через страх невідповідності вимогам. Це значно зменшує кількість бізнесів, які могли б отримати фінансування для свого розвитку.

Ще одним серйозним бар'єром є інформаційна непрозорість. Багато підприємств, особливо в регіонах, де інфраструктура значно пошкоджена, не мають доступу до актуальної інформації

про доступні грантові програми. Відсутність централізованої платформи, яка б агрегувала всі можливості для фінансування, призводить до того, що потенційні заявники просто не знають про існування певних програм або не розуміють, як їх можна використати для своїх потреб. Це особливо актуально в умовах воєнного стану, коли інформація часто недоступна через знищення комунікаційних мереж або обмежену роботу інформаційних ресурсів. Як наслідок, багато перспективних проєктів залишаються нереалізованими через брак знань про доступні можливості.

Окремою проблемою є жорсткі вимоги до звітності та моніторингу використання грантових коштів. Для багатьох підприємців, особливо тих, хто не має досвіду роботи з грантами, це стає серйозним випробуванням. Умови воєнного стану додатково ускладнюють цей процес через відсутність стабільного інтернет-з'єднання, електронних систем управління та кваліфікованого персоналу, який міг би займатися звітністю. А отже, багато підприємств відмовляються від грантів через страх невідповідності вимогам та можливих санкцій. Це обмежує їхні можливості отримати фінансування, яке могло б допомогти у відновленні або розширенні бізнесу.

Важливою перепоною є також недостатність власних коштів для участі в грантових програмах. Навіть у разі наявності грантових програм багато підприємств стикаються з проблемою фінансової недостатності для підготовки заявок. Часто для цього потрібні додаткові витрати на консультації, оформлення документів, проведення досліджень тощо. Умови воєнного стану значно обмежують фінансові можливості підприємств, оскільки багато з них працюють на межі виживання або взагалі призупинили свою діяльність. Це робить участь у грантових програмах недосяжною для багатьох потенційних заявників, навіть якщо вони мають перспективні ідеї.

Правова невизначеність, яка характерна для умов воєнного стану, також є серйозним бар'єром. Багато підприємців побоюються, що зміни в законодавстві або введення нових обмежень можуть вплинути на їхню здатність використовувати грантові кошти. Крім того, відсутність чітких механізмів захисту прав грантоодержувачів у разі змін політичного або економічного курсу держави створює додаткові ризики для бізнесу. Це змушує підприємців бути обережними та часто відмовлятися від участі в програмах, які могли б допомогти їм у розвитку [2].

До того ж державна підтримка бізнесу в умовах війни може мати й негативні наслідки. Наприклад, деякі компанії отримують переваги порівняно з іншими, що в підсумку може спровокувати дисбаланс у конкурентній боротьбі. Крім того, державна підтримка може бути нерівномірно розподілена, що призводить до несправедливості в економіці [10, с. 182].

Висновки. Отже, підсумовуючи, можна зазначити таке. З 2022 року грантова політика стала ключовим інструментом державного інвестування в економіку України. Уряд активно спрямовує зусилля на процеси відновлення країни в умовах війни, визначаючи це як один із стратегічно важливих напрямів загального розвитку. Основна увага приділяється стимулюванню підприємницької активності й адаптації до сучасних викликів за рахунок удосконалення фінансових механізмів, охоплюючи грантові та кредитні програми. Гранти виступають ефективним засобом фінансової підтримки для бізнесу та неприбуткових організацій, надаючи ресурси для реалізації проєктів і забезпечення послуг, які орієнтовані на конкретну цільову аудиторію. Важливо розглядати цей інструмент не лише як безкоштовну фінансову допомогу, а як підтримку з умови розвитку пріоритетних сфер або напрямів діяльності. Умови можуть охоплювати створення нових робочих місць, впровадження екологічних стандартів чи інноваційних технологій.

Однак, попри численні переваги, процес залучення та використання грантових коштів супроводжується бар'єрами, які стримують розвиток підприємництва в Україні. Ці обмеження потребують ретельного аналізу й вирішення, щоб забезпечити максимально ефективну підтримку бізнесу.

Водночас варто враховувати можливі ризики державної підтримки бізнесу в умовах війни. Зокрема, деякі компанії можуть отримувати значні переваги над іншими, що створює дисбаланс у конкуренції. Нерівномірний розподіл державної допомоги також може породити несправедливість у структурі економіки, ускладнюючи її стабільність і розвиток.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонюк Г. Грантова підтримка для мікро- та малих виробників аграрної продукції / ФАО, ЄС ; Мін-во аграр. політики та продовольства України. URL : <https://minagro.gov.ua/storage/app/sites/1/state%20support/antonjuk-h-1002-1.pdf>
2. Верескун М. В., Ільченко К. С., Павлюк С. І. Грантове фінансування як інструмент розвитку підприємництва в Україні. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. № 9. URL : <https://doi.org/10.5281/zenodo.15190441>
3. Добровольська В. В., Будурова Г. М. Державна підтримка бізнесу в умовах воєнного стану. *Право і суспільство*. 2024. № 5. С. 393–398.
4. Зроблено в Україні: виробники переробної промисловості отримають до 16 млн грн на відновлення потужностей після обстрілів. URL : <https://me.gov.ua/News/Detail/dc1aa8a4-5463-438c-a003-03c84fa7fe52>
5. Кобеля-Звір М. Я. Основні підходи до визначення поняття гранту. *Київський економічний науковий журнал*. 2023. № 2. С. 16–21.
6. Кобеля-Звір М. Я., Вовчак О. Грантово-кредитні інструменти підтримки бізнесу в умовах війни. *Трансформаційна економіка*. 2024. № 1 (6). С. 27–32.
7. Кобеля-Звір М. Я., Звір Ю. В. Вплив грантів програми «єРобота» за напрямком «Власна справа» на розвиток підприємництва в Україні. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки*. 2025. № 82. С. 36–43.
8. Кобко Р. В. Правові інструменти державної підтримки суб'єктів господарювання в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2023 № 64. С. 76–79.
9. Курман Т. В. Правові засади грантової підтримки агробізнесу як напряму державної аграрної політики України в умовах воєнного стану. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2023. № 34. С. 219–223.
10. Петруненко Я. В. Державна підтримка суб'єктів малого і середнього підприємництва в умовах дії правового режиму воєнного стану: досвід Ізраїлю. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2024. № 69. С. 180–185.

REFERENCES

1. Antonyuk, H. (n.d.). Hrantova pidtrymka dlia mikro- ta malykh vyrobnykiv ahrarnoi produktsii [Grant support for micro and small agricultural producers] / FAO, YeS ; Min-vo ahrar. polityky ta prodovolstva Ukrainy. URL : <https://minagro.gov.ua/storage/app/sites/1/state%20support/antonjuk-h-1002-1.pdf> [in Ukrainian].
2. Vereskun, M. V. & Ilchenko, K. S., & Pavliuk, S. I. (2025). Hrantove finansuvannia yak instrument rozvytku pidpriemnytstva v Ukraini [Grant funding as a tool for entrepreneurship development in Ukraine]. *Aktualni pytannia ekonomichnykh nauk*. Vol. 9. URL : <https://doi.org/10.5281/zenodo.15190441> [in Ukrainian].
3. Dobrovolska, V. V., & Budurova, H. M. (2024). Derzhavna pidtrymka biznesu v umovakh voiennoho stanu [State support of business under martial law]. *Pravo i suspilstvo*. Vol. 5. 393–398 [in Ukrainian].
4. Zrobлено v Ukraini: vyrobnyky pererobnoi promyslovosti otrymait do 16 mln hrn na vidnovlennia potuzhnostei pislia obstriliv. (2025). [Made in Ukraine: processing industry producers will receive up to UAH 16 million to restore facilities after shelling]. URL : <https://me.gov.ua/News/Detail/dc1aa8a4-5463-438c-a003-03c84fa7fe52> [in Ukrainian].
5. Kobelia-Zvir, M. Ya. (2023). Osnovni pidkhody do vyznachennia poniattia hrantu [Main approaches to defining the concept of a grant]. *Kyivskyi ekonomichnyi naukovyi zhurnal*. Vol. 2. 16–21 [in Ukrainian].
6. Kobelia-Zvir, M. Ya., & Vovchak, O. (2024). Hrantovo-kredytni instrumenty pidtrymky biznesu v umovakh viiny [Grant and credit instruments for supporting business during war]. *Transformatsiina ekonomika*. Vol. 1 (6). 27–32 [in Ukrainian].

7. Kobelia-Zvir, M. Ya., & Zvir, Yu. V. (2025). Vplyv hrantiv prohramy «yeRobota» za napriamkom «Vlasna sprava» na rozvytok pidpriemnytstva v Ukraini [The impact of the «yeRobota» program grants in the «Own Business» direction on entrepreneurship development in Ukraine]. *Visnyk Lvivskoho torhovelno-ekonomichnoho universytetu. Ekonomichni nauky*. Vol. 82. 36–43 [in Ukrainian].

8. Kobko, R. V. (2023). Pravovi instrumenty derzhavnoi pidtrymky subiektiv hospodariuvannia v umovakh voiennoho stanu [Legal instruments of state support for business entities under martial law]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*. Vol. 64. 76–79 [in Ukrainian].

9. Kurman, T. V. (2023). Pravovi zasady hrantovoi pidtrymky ahrobiznesu yak napriamu derzhavnoi ahrarnoi polityky Ukrainy v umovakh voiennoho stanu [Legal principles of grant support for agribusiness as a direction of Ukraine's agricultural policy under martial law]. *Elektronne naukove vydannia "Analitychno-porivnialne pravoznavstvo"*. Vol. 34. 219–223 [in Ukrainian].

10. Petrunenko, Ya. V. (2024). Derzhavna pidtrymka subiektiv maloho i serednoho pidpriemnytstva v umovakh dii pravovoho rezhymu voiennoho stanu: dosvid Izrailiu [State support for small and medium-sized enterprises under the legal regime of martial law: the experience of Israel]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*. Vol. 69. 180–185 [in Ukrainian].

O. O. Chuprin. THE BUSINESS GRANTS AS A MEASURE OF STATE SUPPORT FOR ECONOMIC ENTITIES IN CONDITIONS OF MARTIAL STATE

The article is devoted to the issue of grant support for business as a tool of state support for business entities in martial law. It was found that the full-scale Russian aggression led not only to the loss of territories and human resources, but also significantly complicated the economic and social situation of the country. This is especially difficult due to constant terror, the destruction of logistics chains and mass migration of the population. In such circumstances, micro, small and medium-sized businesses face numerous serious challenges that affect their stability, profitability and ability to work in new conditions. The duration of the war intensifies existing threats, adding new challenges, which makes business operations even more difficult. Companies have to adapt to changes and look for alternative resources for survival and further development. However, business development, even in these difficult times, remains extremely important. It provides jobs, stable incomes for the population, contributes to the formation of a competitive environment, a balanced economic structure and a stable filling of the state budget. In this regard, the issue of supporting and stimulating business, especially from the state, is becoming increasingly important. After all, it is the state that is the most operational source of investment for recovery. Since 2022, grant policy has become the main instrument of state investment in the economy of Ukraine. The activities of the Government of Ukraine, aimed at recovery processes in war conditions, are one of the key strategic directions of the overall development of the state. The introduced mechanisms are aimed at stimulating entrepreneurial activity, adapting to modern needs by improving financial instruments, in particular credit and grant programs. Grants are an effective means of financial support for both business and non-profit organizations. They make it possible to provide the necessary resources for the provision of services and the implementation of projects aimed at the target audience. This tool should be considered not only as free financial assistance, but as support on conditions that contribute to the development of certain areas or areas of activity. Such conditions may include the creation of new jobs, the introduction of environmental standards, innovative technologies, etc.

Keywords: state support measure, grant support for business, economic activity, business entity, martial law.